

УДК 349.2:004

Ірина ДМИТРУК

borbich2013@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2228-0889

м. Миколаїв

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Стаття торкається правових аспектів практичної роботи фахівців у сфері інформаційних технологій. Визначено основні галузі права, до яких може звернутися фахівець у своїй діяльності. Висвітлюється вплив компетентнісного підходу на формування правосвідомості. Проводиться аналіз нормативно-правових актів. Характеризуються правові відносини, в які вступає фахівець у сфері інформаційних технологій при виконанні своїх професійних обов'язків та забезпеченні прав.

Ключові слова: правові відносини, компетенція, фахівець, інформаційні технології, правосвідомість.

Постановка проблеми

Сьогодні будь-який вид діяльності людини неможливий без належної науково-технічної складової і, особливо, достатнього рівня освіти.

В час швидкого розвитку інформаційних технологій ключової уваги потребує правове забезпечення роботи працівників цієї сфери. Вони вступають в правові відносини безпосередньо будучи суб'єктами, перш за все, трудового права. Проте предмет діяльності в сфері інформаційних технологій регулюється нормами цивільного права, зокрема, права інтелектуальної власності.

Якщо розглядати функціонування таких суб'єктів ширше, то можна змоделювати ситуації, де працівники даної сфери в своїй повсякденній практичній роботі активно використовують будь-які галузі права, наприклад, кримінальне, адміністративне, сімейне, господарське та інші. Тобто, специфіка повноважень визначає сферу правового регулювання та захисту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дана тематика носить комплексний характер і пов'язана в більшій мірі з правом. Тому було досліджено праці таких

вчених-юристів, як Бачило В.Л., Виногорова Г.В., Кормич Б.А., Костецька Т.А., Марущак А.І., Яцишин Ю.В., а також інших науковців, а саме Антонов В.М., Овчарук О.В., Цимбалюк В.С., Цимбалюк М.М.

Постановка завдання

Мета статті – визначити вплив правової освіти на ефективність діяльності фахівців у сфері інформаційних технологій, дослідити зв'язок між наданням правових знань в умовах вищого навчального закладу та підвищенням рівня правової свідомості, здатність сформулювати конкурентоспроможного фахівця, який буде здібний виконувати відповідні функції, дослідити галузі права, що безпосередньо врегульовують їх практичний компонент.

Виклад основного матеріалу

Сьогодення диктує нові умови функціонування в сучасному суспільному середовищі. Глобалізаційні процеси торкаються кожного. Тому для держави чи для індивідуума тут вкрай необхідно напрацювати найбільш приємливі механізми ефективної взаємодії з громадянами.

Високий рівень їх освіченості, можливість застосувати свої кращі навички на практиці яскраво виражає інтелектуальний хара-

ктер державної влади, її спроможність вести ефективну культурно-освітню політику.

Зростання статусу міждисциплінарних досліджень в освітній сфері дає можливість поєднувати різні галузі освіти для того, щоб виховати конкурентоспроможного фахівця, здібного виконувати відповідні функції, бути пристосованим до багатьох життєвих сфер. Формування правових компетенцій професіонала будь-якого напрямку, в тому числі інформаційних технологій, більш об'ємно здійснюється в умовах вищого навчального закладу.

Сьогодні немає сумніву в твердженні, що компетентнісний підхід є одним із важливих чинників, які сприяють модернізації змісту освіти. Слід зазначити, що він цілісно доповнює ті освітні інновації та класичні підходи, які допомагають освітянам гармонійно поєднувати позитивний досвід для реалізації сучасних освітніх цілей [1; с. 5]. Компетентність особистості виявляється виключно в її діяльності, причому лише в такій, що має для неї особистісну цінність.

З метою результативного впровадження Програми правової освіти населення необхідною умовою тут є формування правових компетенцій фахівців у сфері інформаційних технологій для конкурентоспроможного середовища на ринку праці.

На думку М.М. Цимбалюк, в умовах розвитку громадянського суспільства правосвідомість виступає не тільки як форма суспільної свідомості, але і важливий стратегічний чинник, що сприяє здійсненню історичного вибору України в єдиний світовий правовий простір, наближенню громадян України до стандартів європейської демократії [2].

Весь комплекс правових компетенцій професіонала відображає логічну послідовність процесу здобуття знань у вищому навчальному закладі та можливість передбачити в майбутньому необхідність їх застосування.

Через що сучасний фахівець у сфері інформаційних технологій зобов'язаний

ідентифікувати себе, перш за все, як найманий працівник або роботодавець, а значить – суб'єкт трудового права. Отже, він повинен володіти основами знань у галузі трудового права.

Основними нормативно-правовими актами, що врегульовують цю сферу є Конституція України, Кодекс законів про працю, Закон України «Про зайнятість населення» від 1 березня 1991 року, Закон «Про охорону праці» від 14 жовтня 1992 року, Закон «Про оплату праці» від 24 березня 1995 року, Закон «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» від 3 березня 1998 року, Закон «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» від 15 вересня 1999 року, Закон «Про соціальний діалог» від 23 грудня 2010 року, Закон «Про відпустки» від 15 листопада 1996 року, Закон «Про державні нагороди» від 16 березня 2000 року та інші закони. Значна кількість нормативно-правових актів приймається органами державної влади та профільними міністерствами і відомствами.

Трудові правовідносини характеризуються багатогранністю та гнучкістю, не відображається на законодавчому рівні. Цей факт докорінно змінює побудову трудових відносин і, зачасти, сприяє їх порушенню. Проблема законодавчого врегулювання трудових відносин та визначення статусу суб'єктів трудового права призводить до порушення трудового законодавства. Ситуація ускладнюється ще й тим, що в країні здійснюються реформи в сфері трудового права. Це передбачає в найближчій перспективі розробку та прийняття нового Трудового кодексу.

На сьогоднішній день гострим залишається питання можливості укласти з фахівцем у сфері інформаційних технологій трудовий договір (контракт) у рамках чинного законодавства без порушення прав працівника. Такий суб'єкт правовідносин не володіє достатнім об'ємом знань в цьому плані, що дає можливість роботодавцю скористатися правовою необізнаністю на-

йманого працівника. В результаті чого працівник погоджується на відповідні умови праці, які автоматично позбавляють його будь-яких гарантій соціального захисту та інших прав, що визначені законодавством України.

Подібна ситуація є дуже розповсюдженою в нашій країні. Порядок прийняття на роботу та процедура оформлення трудових відносин може порушуватися. Найчастіше, трудовий договір укладається з порушенням обов'язкової письмової форми, що передбачена статтею 24 КЗпП. Також часто роботодавці вимагають набагато більший перелік документів, які необхідні при укладанні трудового договору. Порушення зі сторони роботодавця зустрічаються частіше, ніж порушення найманих працівників по відношенню до роботодавця. Саме тому працівник зобов'язаний знати механізми правового захисту своїх трудових прав, передбачених законодавством.

Проте, трудове право – це не єдина галузь, з якою тісно пов'язаний фахівець у сфері інформаційних технологій. Ключового значення в його діяльності має право інтелектуальної власності, що регулює результати праці, а саме, встановлює правовий захист для неї. Систему національного законодавства в цій сфері становлять Цивільний кодекс України, Закон України «Про авторське та суміжні права» від 23 грудня 1993 року, Закон «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року, Закон «Про науково-технічну інформацію» від 25 грудня 1993 року, Закон «Про захист інформації в автоматизованих системах» від 5 липня 1994 року та інші нормативно-правові акти.

Взагалі, значимість і роль інтелектуальної діяльності для розвитку будь-якої країни важко переоцінити. Україна має досить потужний інтелектуальний потенціал, який повинен успішно реалізовуватися на користь народу та сприяти підвищенню економіки з метою інтеграції її у світове співтовариство.

Однією з основних ознак сучасної державної влади є її інформаційно-

інтелектуальний характер, що виявляється в певних її характеристиках: будь-які процеси організації вимагають інформаційного забезпечення, наявність повних достовірних відомостей про об'єкт і середовище, в якому той перебуває; інформація забезпечує життєздатність влади, її стійкість; інформація виступає як ефективний засіб формування інтелектуального потенціалу держави; інтелект є головною основою процесу реалізації влади, без знань неможливо раціоналізувати й цілеспрямовано здійснювати політику [3].

Порівняно зовсім недавно з'явилася нова галузь права – інформаційне право. Вона розглядає юридичні властивості інформації, що зумовлюють специфіку правового регулювання суспільних відносин в даній сфері.

Слід пам'ятати, що кожен з фахівців у сфері інформаційних технологій може стати творцем, автором результату творчої праці. В такому разі на нього покладатиметься правовий захист власного творчого продукту від посягань інших осіб. Цей процес не може проходити конструктивно, якщо особа не буде володіти необхідними базовими знаннями в галузі права інтелектуальної власності.

Необхідно зазначити, що поняття «автор твору» і «суб'єкт авторського права» не є тотожними. Від цього виникає коло компетенцій, що зумовлюють до певних дій. Зокрема, на визнання творця суб'єктом авторського права не впливає той факт, що твір створено ним в порядку виконання службового завдання. У цьому випадку може бути встановлений інший порядок використання твору й обмежені права автора на винагороду [4; с.242].

Мова йде про особливе коло об'єктів – це програми, бази даних, інформаційні системи, веб-сайти та веб-сторінки, що зумовлюють специфіку їх правової охорони.

Кожен фахівець в цій сфері зобов'язаний знати основи нормативно-правової бази України та міжнародне законодавство, що регулює основну сферу

його діяльності. Адже існує ряд спірних питань, які виникають в діяльності фахівців у сфері інформаційних технологій.

Висновки і перспективи досліджень

Немає сумніву в тому, що визначені перед конкретною особою її трудові функції необхідно вирішувати на базі знань, які особа отримує у вищому навчальному закладі. Це свідчитиме про якість наданої освіти та можливість практичного застосування здобутих компетенцій.

Саме тому необхідно сформувати в студента алгоритм дій, комплекс знань, які будуть відображатися у правозахисній та правореалізаційній діяльності.

У правозахисній діяльності базовою характеристикою виступає здатність приймати обґрунтовані законодавчими нормами професійні рішення, підґрунтям яких є їх спроможність орієнтуватися у правових явищах. У правореалізаційній діяльності

основою виступає здатність майбутнього фахівця встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, накопичуючи при цьому досвід розв'язання правових проблем. Ці дві діяльності розуміються як сукупність планомірних дій, спрямованих на утвердження правових цінностей у соціумі [5].

Перед нашими юристами-науковцями сучасність виставляє надзвичайно важливі вимоги щодо розробки цілісної системи національного законодавства у сфері відносин глобального інформаційного простору для забезпечення максимального правового захисту фахівців усієї галузі інформаційних технологій. Основне завдання тут – планове ознайомлення з вже існуючою правовою базою та поступове вдосконалення і законодавчий розвиток існуючих проблем. Тут необхідно завжди пам'ятати про норму прямої дії, що передбачена у Конституції України: «Незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності» (п.2 ст.68) [6].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики [Текст] / Н.М. Бабін, Л.С.Ващенко, О.І.Локшина та ін., за заг. ред. О.В.Овчарук – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.
2. Цимбалюк, М.М. Онтологічні основи теорії правосвідомості [Текст]. Дис... д-ра наук: 12.00.12 – філософія права. – Київський національний університет внутрішніх справ, Київ, 2009.
3. Политология [Текст] / отв. ред. В.Д.Перевалов. – М.: Изд. Группа НОРМА-ИНФА, 1999. – С. 75.
4. Антонов, В.М. Интеллектуальная собственность і комп'ютерне авторське право [Текст] / В.М. Антонов – К. КНТ, 2005. – 520 с.
5. Кічук, Я.В. Теоретичні і методичні засади формування правової компетентності майбутнього соціального педагога в умовах університетської педагогічної освіти [Текст]. Дис... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика проф. освіти. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» - Одеса. – 2010.
6. Конституція України від 28 червня 1996 року №254к/96вр (поточна редакція від 30.09.2016) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> – назва з екрану.

Irina DMYTRUK
Mykolayiv

LEGAL ASPECTS OF ACTIVITIES OF PROFESSIONALS IN INFORMATION TECHNOLOGY

The article touches on the legal aspects of the activities of specialists in the field of information technology. The basic branches of law, which the specialist can apply in his activity, are determined. The

influence of the competent approach to the formation of legal consciousness is highlighted. An analysis of legal acts is under way. The characteristic of legal relations is provided, which enters a specialist in the field of information technology. He carries out his professional duties and rights.

Keywords: *legal relations, competence, specialist, information technologies, legal consciousness.*

Ирина ДМИТРУК

Николаев

ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СПЕЦИАЛИСТОВ В СФЕРЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Статья касается правовых аспектов деятельности специалистов в сфере информационных технологий. Определены основные отрасли права, к которым может обратиться специалист в своей деятельности. Освещается влияние компетентного подхода на формирование правосознания. Проводится анализ нормативно-правовых актов. Характеризуются правовые отношения, в которые вступает специалист в сфере информационных технологий при выполнении своих профессиональных обязанностей и обеспечении прав.

Ключевые слова: *правовые отношения, компетенция, специалист, информационные технологии, правосознание.*

Стаття надійшла до редколегії 23.02.2018